

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵԿԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարեկանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(քաջի կերակի եւ ամս օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 258.

Հիմնադրող Գրիգոր Արտրուսեան

ՄՇԱԿ

Լ Ր Ա Գ Ի Բ Ը

1903 թ.ին

12 ամսական	10 ռուբլի
11 »	»
10 »	9 »
9 »	8 »
8 »	»
7 »	6 »
6 »	»

Մասնաճանները ամսական 1 »

Եւրոպայում 30 ֆր., Ամերիկայում 6 դոլլար.

Պար.կատարում 10 ռ.

Հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».

ԲՈՒՎԱՆԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական բան.—Ներքին Տնտեսութիւն.
Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ Տնտեսութիւն. Գա-
ղաքական դէպքերը. Պարսկաստան. Նախակ
Գերմանիայից. Արաւածին լուրեր.—Հեռ.Ա.Գ.Ի.Ր-
ՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱ-
ԿԱՆ. Հայոց եկեղեցական ծխական բարեգոր-
ծութեան մասին:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԵՄ

Մենք առիթ ունեցանք մանրամասն ծա-
նոթանալու Ժողովրդական այն բեմի գոր-
ծունէութեան հետ, որ հինգ ամսից ի վեր
հաստատվել է Հաւաքարում: Ընդհանուր
ուպաւորութիւնը նպաստաւոր է և միւս-
թարական:

Ժողովրդական բեմի ղեկավարող մար-
միր ունի երեք բաժին՝ առաջ, հայոց
և վրաց: Մենք կանգ կառնենք հայ բաժնի
վրա:

Մինչև այժմ արված է 17 հանրամատ-
չելի ներկայացում հայերէն լեզուով: Գործի
ղեկավար հանդիսացողները սիրողներ են,
որոնք իրանց ժամերը նուիրում են պիես-
ների ընտելու, խաղացողների խմբի կազ-
մելու և ներկայացումներ տալու գործին:
Այդ սիրողները յաճախ գիտնում են և փորձած
դերասանների օգնութեան, որպէս զի թէ
ներկայացումները աւելի զբաւէլ լինեն և
թէ սիրողները նրանցից օրինակ վերցնե-
լով՝ կատարելագործվեն արհեստի մէջ:
Պիեսները առհասարակ միշտ փոխվել են
և չեն կրկնվել: Նրանք վերցվել են թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՆՑԱԿԱՆ ԾԽԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒ-
ԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Եկեղեցական և ամենայն վա-
րակալութեան և բնակարար
և հանրային գէղար.

(Մատ. ժա. 28)

Ո՛վ կարող է ժխտել այն ճշմարտութիւնը,
որ մարդկային կեանքի ազդաներից մէկը և
թերևս ամենադժուարը—ընտանեկանն է,
—այդ անտպասելի աղբիւրը ամեն տեսակ թշ-
ուառութիւնների, նա մարդկային ցեղի անբա-
ժան ուղեկիցն է, նրա շար ողբին, որի աշխար-
հային աւերումների դէմ մղւած պայքարում է լարված
ոյժերով ներկայ մարդկութիւնը:

Ամենայն ժամանակներից աղքատը, անանկը
միշտ որոշ չափով կարեկցութիւն է զարթեցրել
դէպի իր վիճակը և եթէ առաջ այդ զգացմուն-
քը արտայայտվում էր անգիտակցաբար, քրիս-
տոնական վարդապետութիւնը հաստատվելուց
յետոյ նա դառնում է քաղաքակրթ աշխարհի
բարոյական պահանջներից մէկը, որի ազդե-
ցութեան տակ բոլոր լուսաւորված ազգերի
մէջ ծնունդ են ստանում բազմաթիւ բարե-

մեր երկրի և թէ օտար կեանքից:
Միջնադարական է տեսնել, ինչպէս Հաւ-
աքարի շրջանում ապրող մարդիկ մի
տանը, քսան, երեսուն և ամենաշատը յի-
սուն կօպէկ վճարելով, կարող են ծանո-
թանալ թատերական դրուածքների հետ
և ազդել նրանց մէջ դուրս բերված երե-
ւոյթներից և յայնմիայն զաղափարներից:
Թատերը, գրաւելով մարդկանց դէպի իր
տաւոր և բարոյական գուարձութիւն, կա-
մաց կամաց կը պակասեցնէ այն մարդկանց
թիւը, որոնք պէտք է գինետները և ուրիշ
զուարճատեղեր դիմէին ժամանակ անց-
կացնելու և առօրեայ ցաւ ու հոգսից ու
փրկելու աշխատանքից յետոյ հանգս-
տութիւն վայելելու:

Մակայն գործի յարատեւութեան և բար-
դաւաճման համար կարևոր է, որ նա ա-
ւելի ամուր հիմքերի վրա դրվի և որոշ
կազմակերպութիւն ստանայ: Դրովելի է և
համակրելի այն պատրաստակները, որոնք
սիրողները մասնակցում են ներկա-
յացումներին, բայց ցանկալի է, որ թատ-
երական գործին հմուտ անձինք որոշ ծը-
րադիր մշակէին և մի յայտնի ղեկավարու-
թիւն հաստատէին ներկայացումների վե-
րաբերութեամբ: Սիրողների մէջ մի քանի-
սը արդէն բաւական վարժվել են բեմա-
կան գործում, բայց կան և շատ ան-
փորձներ, որոնց համար շատ կարևոր են
հեղինակաւոր և խելացի ցուցումները:

Պիեսների նախօրը ընտրութիւնը, որոշ
յաջորդականութեամբ նրանց ներկայաց-
ւելը և առհասարակ ներկայացումների
համար աւելի հիմնաւորապէս պատրաստ-
վելը կը մտնէ գործի մէջ սխառն և վրա-
տահալութիւն հաստատելութեան կողմից: Իսկ
այդ վստահութիւնը շատ հարկաւոր է,
որպէս զի սխառն գեղեցիկ գործը չը քաւա-
վի և ապագայում չը բայքայվի:
Մինչև այժմ գեռ աւելի չեն ունեցել
դասախօսութիւններ և բեմի ծառայել է
միայն ներկայացումների համար: Յանկալի
է, որ այդ պակասն ևս լրացվել, միայն
անհրաժեշտ է, որ դասախօսութիւններ
կարդալու գործը շատ լուրջ կերպով մը-
շակվի և ձեռնհաս անձանց միջոցով կա-
տարվի: Այդ բանի համար Հաւաքարի
սիրողների ոյժերը թող են և նրանց օգ-
նութեան պէտք է զան «Ժողովրդական»
ընկերութեան աւելի պատրաստված ան-
համերբ:

գործական, աղքատախնամ և այլ Աստուածա-
հաճոյ հաստատութիւններ: Տարաբաղաւար
մեզանում այդ վեճի գործի կարեւորութիւնը
շատ թող արտայայտութիւն է ստացել և
մինչդեռ ուրիշ երկրներում բարեգործու-
թիւնը, իբրև հասարակական կեանքի պահանջ-
ներէն, մէկը, չէր լինէր ամենալայն հիմունքնե-
րի վրա, հայերին մէջ նա տակաւին ստղծա-
վին վիճակում է գտնվում, ունի աւելի պա-
տահական ընտանեկան, ուստի և զուրկ է
որ և կազմակերպութիւնից:

Ամբողջ կովկասում գոյութիւն ունի մի
Հայոց Բարեգործական ընկերութիւն, որի գոր-
ծունէութիւնը ներկայ կանոնադրութեան հա-
մաձայն Թիֆլիս քաղաքի ասիմանից գուր-
անցնել չէ կարող. եթէ նկատի առնենք մեր
շուրջը ամբողջ թշուառութեան մեծութիւնը,
անշուշտ մեզ հասկանալի կը լինի, որ մի քա-
ղաքի կարօտեալներին, այն էլ չնչին թիւով,
օգնութեան հասնելը, դեռ շատ քիչ բան կա-
տարել է նշանակում: Մի հաստատութիւն, որ-
քան էլ մեծ միջոցներով օժտված լինի, այնու-
ամենայնիւ անկարող է աջողութեամբ մաքա-
ռել այն թշուառութեան դէմ, որի նուազման
համար հարկաւոր է անպայման հասարակու-
թեան եռանդուն ձեռնբերեցութիւնը. հետեւա-
բար՝ թշուառներին և կարօտեալներին օգնե-
լու գործը մեզանում աւելի նպատակայարմար
կը լինէր բաժանել եկեղեցական համայնքների

Հաւաքարի Ժողովրդական բեմը շինվել
է և պահպանվում է Մուրաշկովի հողա-
յորութեամբ: Դաշինքը կարող է պարու-
նակել մօտ 250 այցելողի: Դա մեծ թիւ
չէ, բայց ներկայ պահանջների համար առ-
այժմ զուցացուցիչ է: Պահանջը աւելի
մեծանալուց ներկայացումները կարող են
կրկնվել մի կամ մի քանի անգամ: Այժմ
պիտաւոր հողաւ պէտք է լինի գործի ամ-
րացումը: Մենք յոյս ունենք, որ այն ան-
ձինք, որոնք սիրելով համակրելի նպատակը
և համախմբվելով միասին, արդէն ընթացք
են տուել գեղեցիկ գործին, որը կարծես կը
զգան իրանց առաջ տանելու Ժողովրդա-
կան բեմի զարգացման գործը Հաւաքարի
շրջանում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏՆՏՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակ» հետեւալ համարը (№ 86), Թա-
գուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդո-
րովնայի անուանակոչութեան ամսի պատ-
ճառով, լոյս կը տեսնէ ուրբաթ, ապրիլի 25-ին:

Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հո-
գաբարձու Ջովադուի որոշել է շրջանի բոլոր
դպրոցներում կազմակերպել գրոյցներ աշա-
կերաների, ծնողների և ուսուցիչների մէջ:

Թիֆլիսում հեռագիր է ստացված Բագուից,
որ փակասագործները սպանեցին Մանուկեանի
մօտ ծառայող իր ծեծներ Սիքայէլ Բալայանի
բոլին: Մարդասպանները բռնված են:

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են,
որ կառավարչական շրջաններում հարց է
բարձրացրած առաջիկայ աշանը հարկերով
արհեստաւորների համառոտական Ժողով՝ լու-
ծելու արհեստաւորների կեանքին վերաբերեալ
մի քանի հասունացած հարցեր:

«ԲԱԿՅ» լրագրում տպագրված է. «Մեր մըշ-
տական աշխատակիցներ Գ. Ստարցեւ (VOX) և
Ա. Մատիւչիսկի (Մօնգու, Ֆանտոմ) ուղևոր-
վում են երկրի սահմաններից դուրս, այսու-
ամենայնիւ նրանց աշխատակցութիւնը մեր
լրագրում չի դադարիս:

Գորու գաւառի վաւա գիւղից հաղորդում
են «Новое Обозрение» լրագրին, որ ապրիլի

վրա, տալով նրանց առանձին կազմակերպու-
թիւն և գործունէութեան որոշ ծրագիր. այդ
նուիրական ապագայի վրա համայնքի գոր-
ծունէութիւնը այն առաւելութիւնը կունենար,
որ իւրաքանչիւր ծուխ, կազմելով մի առանձին
ընտանիք, իր վրա կառնէր համայնքի թշուա-
ռացած անդամներին խնամելու պարտքը, որի
համար ինքը համայնքը և կը լինէր պատաս-
խատուել հասարակութեան առաջ: Յանձնելով
բարեգործութեան խնամքը այդ սխառնով
բազմաթիւ հասարակական խմբերին, կարելի
է ժամանակի և ոյժերի մեծ տնտեսութեամբ
բեղմնաւորել իւրաքանչիւր ծուխի գործու-
նէութիւնը:

Մենք տեսնում ենք, ինչպէս կեանքը օրէ-
ցօր բարդվում է, ինչպէս գոյութեան անհա-
ւասար կռիւը, խեղճութիւնը, անօգնական ծե-
րութիւնը և որբութիւնը, ցաւն ու տառա-
պանքը դարձել են կեանքը շատերի համար
մի յուսաբէկ ծանրութիւն, հոգեկան յուզ-
մունքների և հատառնալների դժոխային աշ-
խարհ:

Մեր աչքի առաջ ամեն օր անցնում են խեղ-
ճութեան սիրտ մաշող երեւոյթներ, շարաթ չէ
անցնում, որ մամուլի էջերից չը լսենք օգնու-
թեան աղաղակ այս կամ այն թշուառացած
ընտանիքի, մահվան դուռը հեռանալի
կամ կարօտեալի համար. եթէ մարդկային
թշուառութիւնը—հասարակական աղէտ է, որի

18-ին անյայտ չարագործներ կողոպտել են
հայոց եկեղեցին:

Երկուշաբթի, ապրիլի 21-ին, դերասանուհի
Յաւորակայա հանդէս եկաւ Փրանսիական հե-
ղինակներ Բերտօնի և Սիմօնի «Ջաղա»
դրամայում Այդ պիեսում շատ նիւթ է առիթ-
ներ ունէր Եւրոպայայ ցոյց տալու իր աղ-
տիապական տաղանդը, իր հմտութիւնները և
թողեց մեծ ազաւորութիւն հանդիսակներին
վրա: Ջաղայի դերի մէջ Յաւորակայա հանդէս
բերեց բուն զգացումներով օժտված մի
անձնաւորութիւն, որ դիմէ անձուկը կերպով
սիրել, համարձակ որոշումներ անել, իր զգաց-
մունքները յարգել տալ: Խաղը նուրբ է և լաւ
ուսումնասիրված: Կոպիտ ընթացականութեան
հետ նա կարողանում է կապել նորը հոգե-
բանական դժուր և ցոյց տալ խոր բնութա-
ղութիւն հոգեկան յուզմունքների Մշակված
տեխնիկան, մասնավոր խաղը և տեղի ամբող-
ջացումը դարձնում են դերասանուհուն բնակ-
վրա գրաւիչ, հետաքրքրական և ուսանելի:
Ջաղան Եւրոպայայի առաջնակարգ դերերից
մէկն է:

Կիրակի, ապրիլի 20-ին, Հաւաքարի Ժո-
ղովրդական բեմի վրա, վրաց սիրողների նա-
խաձեռնութեամբ, տօնվեց վրաց թատրոնի
սիրող Գ. Գելիկուրաշվիլի 20-ամեայ գոր-
ծունէութեան յօրեկեանը: «Մշակ» № 82-րդ
համարում տպված լուրից յաւանք է ընթեր-
ցողին, որ Գ. Գելիկուրաշվիլին ծառայել է
Ժողովրդական բեմերին, գլխավորապէս ներ-
կայացումներ տալով դաւառական քաղաքների
խուլ անկեղծներում, որտեղ չէ եղել դեռ ևս
թատրոնի գաղափարը: Ներկայացումներ յետոյ
տեղի ունեցաւ յօրեկեանական հանգիստ: Բեմի
վրա կանգնած էին բազմաթիւ անձինք, որոնք
եկել էին Ժողովրդական թատրոններից, վրաց
թատրոնի խմբից և այլ հիմնաւորութիւններից,
իբրև պատգամաւորներ: Յօրեկեանին աղջնու-
ցին որտալից ծափահարութիւններով: Հան-
դէսը բացեց Հաւաքարի վրաց սիրողների
խմբի ղեկավար Գ. Իմեդաշվիլին: Խօսելով
մի ճառ, շնորհաւորելով յօրեկեանի անդիմ
ծառայութիւնը Ժողովրդական թատրոնի առ-
պարէզում: Դրան յաջորդեցին՝ Հաւաքարի հայ
սիրողների խմբի կողմից Գ. Գելիկուրաշվիլի
դերձով, Թիֆլիսի Ժողովրդական հայ սիրող-
ների խմբի և Աւստրիական Ժողովրդական թատ-
րոնի հայոց բաժնի աէկցիայի կողմից՝ Գ. Մա-
մուկեան, վրաց դերասանական խմբի կողմից՝

դէմ պէտք է մաքառել հաւաքական ոյժերով,
ապա հւււ բարոյական պարտքն է մտածել և
հողալ զրկվածների մասին, եթէ ոչ նոյն հա-
մայնքների, որոնց բաղկացուցիչ տարրերն են
կազմում և այդ ապերանջիկ անհատները: Այդ
պարտքը բղխում է նոյն խիւ այն բարոյական
կապի գիտակցութիւնից, որով ընդհանրապէս
միացած են ջրիստոնէական հաւաքանքների ան-
դամները իրար հետ. փորձեցե՛ք քանդել այդ
միութիւնը և համայնքը կը հանդիսանայ ձեր
առաջ իբրև առանձին անհատներ յարձուա-
կան Ժողով առանց ընդհանուր շահերի կա-
պակցութեան, մի բան, որ այնչափ հակասում
է նրա ներքին կազմակերպութեան գաղափա-
րին:

Միակն բարեգործութեան խնդիրը նախա-
տեսված է նաև պետական օրէնքով, որի հա-
մաձայն թեմական հոգևոր իշխանութեան թոյ-
լատրվում է հայոց եկեղեցիներին կից իրանիւ
աղքատախնամ հոգաբարձութիւններ, յարմա-
րեցրած Աստուածային նմանման հիմնաւորու-
թեան, որի կանոնադրութիւնը բարձրագոյն
հաստատված է 1874 թ. յունիսի 12-ին:)

Վերոյիշեալ օրէնքի հրատարակութեան օ-
րէնքը 2) անցան 27 երկար ու ձիգ տարիներ:

1) 1251 յօդ. (ճանօթ).—XI հատ. I մ. պետ. օր.
հրատ. 1896 թ.

2) 1875 թ. հոկտ. 30.

պ. Բեգլարի Կային կարգադրողներ երկաթուղային դէպօրի աշխատողներին, Աւստրիական վրաց սէկցիայից և այլ տեղերից: Յօդակարգին մատուցվեց մի դրամական ծրար, բազմաթիւ արծաթեայ իրեղէններ և շորեղէններ մի կապոց: Կարգադրողներ և շնորհաւորական հետադիրներ, որոնք ստացված էին—Գանձակից, Ալեքսանդրապոլից, Բաթումից, Գուլիստանից և այլ համակարգ անձներին: Յօդակարգը ի սրտէ շնորհակալութիւն յայտնեց իր առնի առիթով: Այս բոլորից յետոյ, հանդիսականները միմեկին ոտի կանգնելով վրացի հրաւան Իվանիձէ հանդիսականներին կողմից շնորհակալութիւն յայտնեց յօդակարգին և ցաւ յայտնեց, որ 20 տարի առաջ իր հետ գործող անդամները բացակայ են համակարգի յօդակարգից:

«ԻԱՅԵԱՅԵ» լրագրում կարգում ենք. «Գրիգորի Բուսիստով քանանան, որ քիչ ժամանակ առաջ դատի էր ենթարկված մի շարք չափազանց դատապարտելի յանցանքների համար, ինչպէս հաղորդում են, ատրանակի մի հարուստով վերադարձել իր հայրենիքը կենսաբան: Հանգուցեալը հայ էր, կրթվել էր Երևանի ուսուցչական սեմինարիայում և էջմիածնում և ապա ընդունել էր ռուսագրականութիւնը»:

«Воскресенье» լրագրում ապագրված է Գրիգորի քաղաքացիական հետեւեալ կողմ. «Օդեսէք, Ջատիկ առաջին օրերին Գիշինի վաղաքում տեղի ունեցան փողոցային անկարգութիւններ հրէաների դէմ: Անգղիական քանակութեամբ վնասված անձինք մնացին առանց պատապարտելի և քաղցած: մնացին մեծ քանակութեամբ որբեր և այրիներ: Դրութիւնը չափազանց ծանր է: Անհրաժեշտ է շուտափոյթ և բազմակողմանի օգնութիւն: Բնասարաբխայի նահանգապետի թոյլտուութեամբ ժողովարարութիւն սկսելով Գիշինի հրէական վնասված ազգայնականութեան օգտին, Գիշինի վաղաքացիները դիմում է Բնասարաբխայի նահանգի բոլոր բնակիչներին, օգնութիւն խնդրելով նրանցից—բաւ կարողութեան»:

Պետերբուրգում կարծ ժամանակից յետոյ կը կազմվի մի աստղաբանական կուռը, որ իրան նպատակ է ընտրել աստղաբանական գիտութիւնների ժողովրդականացումը: Այս նպատակով կուռը կը հրատարակէ բնագիտական աստղագիտութեան վերաբերմամբ, կը կազմէ ընթերցանութիւններ և կը հիմնէ դիտարաններ: Գանկացողներին հնարաւորութիւն տալու համար աստղաբանական գիտություններ կատարելու:

Բաթումի թիւրքական հիւպատոս Բաֆադը, որ մօտ ժամանակներում նշանակված է Թիւրքիայի կովկասեան ընդհանուր հիւպատոս, հասու թիֆլիս—իր պաշտօնատեղին:

ԿԱՐՄԻԹ մեզ գրում են. «Ապրիլի 19-ին տեղիս կուռի դահլիճում սերողներ խուճը ներկայացրեց մի կօմիտէ—«Ջօհի փոխարէն զոհ»—յօդուտ հայկաթօլիկաց ծխական դպրոցի, վերջում նուագածութիւն կարու Հարցը մուտքի:

այդ ժամանակի ընթացքում մենք պէտք է ունենայինք բազմաթիւ եկեղեցական աղքատախնայ հոգաբարձութիւններ, բայց իրօք ունենք արդեօք մէկը նրանցից: Ոչ: Եթէ կարօտեալին օգնելու քրիստոնէական պարտքը հայ կղերի օրտին մօտ լինէր, ծխական բարեգործութիւնը եկեղեցու հովանու տակ մի քաղաքը դարձնելով ընթացքում լայն ծաւալ կատարու և արդէն իսկ մարդասիրութեան մեծ գործ կատարած կը լինէր: Միջոցներ օտարազաւան միաբանութիւնները դպրոցներ, որբանոցներ, անկեղանոցներ են հիմնում և մեծ աջողութեամբ կատարւում, մերայիններ մի հանրօգուտ գործի օկիզմն դնելու անգամ շնորհ չունեն: հայ բարձրաստիճան կղեր գիտէ միայն ժողովրդից անդադար փող մուտք և դրա փոխարէն ունիչ չը տալ: այդ տեսակէտից նա ազգի առաջ հանդիսանում է իբրեւ մի անյուշալի պարտապան, որի վրա չէ կարելի դեղձել և ոչ մի պահանջ: բարոյական անակալութեան յուսալուծական վիճակ:

Ներկայումս, երբ ամեն կարգի կարօտեալներին վիճակը բարձրագոյն հովանաւորութեան է արժանացած, երբ կենսի բարեկեցութիւնը զրկված դատակարգի համար հիմնվում են զանազան բարենպաստական հաստատութիւններ, մեր հայ հասարակութեան բարոյական պարտքն է ինչդէ և արդարեւ թաւ են գործը անտես չառնել և օգնութեան վրա իր հարազատներին: Զէ կարելի հաշտվել այն մտքի հետ, որ կենս-

բանակութեան մասին չէ: միմեկին արժանապատիւ արժեք տալիս, երեւոյթն է, որ սերողների խմբի մէջ մասնակցում էր մի հայկաթօլիկ, իսկ մնացեալները գործի դեկավարողի հետ միասին (Թուով 30 հոգի) բոլորն էլ հայ-լուսաւորչականներ էին: Վերջինին էր պատկանում և հաւաքված բազմութեան պատկանելի մեծամասնութիւնը: Ով որ ակամատես է եղել դեռ 20—25 տարի սրանից առաջ լուսաւորչական կաթօլիկ հայերի յարաբերութիւններին, նա չէ կարող թաղանթ իր ուրախութիւնը, տեսնելով այժմեան համարաշխուղիւնը: Ներկայացուած միջոց անցկացաւ, իսկ աւելի բերկրանք պատճառեց նուագածութիւն խումբը»:

ԳԱՆԱՅԻԹ մեզ գրում են. «Ամսիս 16-ին, երեկոյան 7½ ժամին, անյայտ չարագործների ձեռքով սպանվեց Մովսէս Գալի անունով մտադործը: Ժամի 6-ին գալիս է նրա մօտ մի անյայտ մարդ ու ստում, որ քաղաքի սահմանազրկից մօտիկ գողացած եղջերաւոր կենդանիներ կան ու առաջարկում է նրան գնալ ու էփան գնով առնել այն կենդանիները, ինչպէս այդ գողութիւն է մեր քաղաքի մասնագործների մէջ: Ի դէպ, դրանով մտադործները շատ նպաստում են կենդանիներ գողանալուն: Մովսէսը գնում է նշանակած տեղը, որը գտնվում է այգիների մէջ ու իսկոյն և եթէ գնալականք է լինում, Զարագործները անհետանում են: Ասում են, որ այդ սպանութիւնը վրէժխնդրութեան հետեւանք է»:

ՆՈՒՅՈՒԹ մեզ գրում են. «Այս ապրիլի 25-ին լրանում է մեր նշանաւոր վիպագործ—հրապարակախօս Բաֆֆիի մահվան 15-ամեայ տարեդարձը: Տեղիս մի խումբ օրիորդներ և երիտասարդներ մտադրութիւն ունեն նրա յիշատակին մի գրական-երաժշտական երեկոյթ կազմել: Թոյլտուութեան համար դիմված է ուր հարկն է նուիրում այդ տեսակ երեկոյթները աջողութիւն ունենում են: Որպէս ապացոյց կարող է ծառայել անցեալներում Արծրունու յիշատակին տրված երեկոյթը իր մեծ ընդունելութեամբ: Նույնպէս պէս մի քաղաքում, ուր չը կայ պատրաստութեմ, կամ նոյն իսկ մի մեծ դահլիճ, որ կարելի լինէր յարմարեցնել ներկայացումների համար, շատ նպատակաւորամբ են լուս. ծրագրված գրական-երաժշտական երեկոյթները, որոնք այնքան էլ բեմական յարմարութիւններ չեն պահանջում: Նույնեցին սրանցից կարող է հոգեկան բաւականութիւններ օտանալ»:

ՀԱՄԱՄԱՆԻ գիւղից մեզ գրում են. «Զորս ամիրս լրանում է արդէն, որ մեր գիւղում բուն է դրել բկացաւ (դիֆտերիա): օր չէ անցնում, որ 1—2 երեխայ չը մեռնեն ժողովուրդը թերաւաւատութեամբ է վերաբերվում բժշկութեանը, մեծ դժուարութեամբ աջողվեց համոզել մի քանի ծնողներին, որ իրանց հիւանդ երեխաներին տանեն բժշկի մօտ: Որովհետեւ բժշկին դիմողները երեխաները դեռ նոր էին հիւանդացել, շուտով առողջացան: Շատերը, որոնք իրանց յոյսերը դրել էին Աստուծո և հէքիմ—պատանների վրա, սուտեցին և այժմ ախ ու վախ են անում, որ իրանց տգիտութեանը զոհ գնացին անմեղ երեխաները... Երբ,

քի տարրական վայելքների անատալիսութիւնը միշտ պէտք է լինի չքաւորի նախասահմանված ճակատագրի: Մենք ամօթաբեր երեկոյթ ենք համարում մի հասարակութեան համար, երբ նրա աչքի առաջ լինում են սովալլուկ կենսաբից առաջացած մահվան դէպքեր, երբ կենսաբից դաժնութիւնների մէջ տապալված էակը թողնված է ճակատագրի կամքին՝ անխառն, անօգնական»:

Դատարար է այն բարեգործութիւնը, որ տարվայ միայն ազիզ օրերին ընդունված օտարութեան համաձայն մի քանի բազմ մոռացնել է տալիս թշուառին նրա խղճութիւնը, որպէս զի նա յետոյ աւելի ևս զգայ իր վիճակի դառնութիւնը...:

Ոչ, մեզ հարկաւոր է մնայուն բարեգործութիւն, առանց բազմական յափշտակութիւնների, որպէս զի նրան ապաւինելով, խեղճ իր դառն և սև օրերին միշտ կարողանայ գտնել միութարութիւն, բարեգործութիւն, որ ըզլած լինէր ինչպէս քանիսի պարտաւորութիւններ, ասաց լինելով սակայն այն ձեւակաւ մտութիւններից, որոնք այնպիսի յատուկ են մեր բարեգործական հիմնարկութիւններին: Այդ բարձր նպատակին կարող են ծառայել ծխական հոգաբարձութիւնները, որոնց մասին յիշվում է բոլոր քրիստոնէական եկեղեցիների կանօնագրութիւնների մէջ 3)»:

3) Ուսումնասիրում ուղղակիա եկեղեցու համար

այդպիսիներին նախատում են, սկսում են իրանց անվերջ զանգաւները: «Ախպէր, ինչ անենք, լուս. եւ աւրա, հալաթ զօխառները մեզնից և մեր պատաններից շատ լուս. են հասկանում հիւանդութիւնների դարմանը, հասանք անհնգ. փող չը կայ, հազար ու մէկ պակասութիւն ունենք, որ մինը հոգանք. մեր մեղքից մայինի ճամբէն (երկաթուղին) էլ էկաւ: քէն—քարվանք կտրեց, էլի առաջ լուս. էր, հողից, քրկից մի քանի շահի էինք աշխատարմունքներս եօլա տանք»։ Հիւանդ էրեխան էլ Ալեքսանդրապոլ տանելու համար 4 մանէթ ճամբի ծախս և հարկաւոր, 3 մանէթից պակաս էլ, հէր օխնած, զօխառը չի վեր աւնըմ, էդ արեց 7 մանէթ. է ինձ պէս քեսաթը մարդուն հրեղից ա էտար փողը... Կան և հարուստ մարդիկ, որոնք տգիտութիւնից և կոյր շահաւորութիւնից ստիպված խնայում են իրանց կօպէկները, իսկ փոխարէնը գոնում են անմեղ երեխաներին»:

ԳԱՆԱՅԻԹ մեզ գրում են. «Ամսիս 15-ին, մի ոտու պաշտօնեայ, որը հիւր է լինում Եկաւ Ռազուկ—Գանձակ իր մի քանի անգամ մօտ, ճաշից յետոյ գնում է արտաքին: յանկարծ խեղճի տակին կոտորվում են արտաքինից փառած տախտակները, և նա ընկնում է հորը, ընկնում է համարեա ամբողջովին սարսափելի դարչաճուտ հեղուկի մէջ... Երկու ժամ տեղում է նրան այնտեղից հանելը: հանում են, լուսնում, ու խեղճ մի քանի ժամից յետոյ մեռնում է հորի դարչաճուտ գաղերից թունաւորվելուց, ինչպէս վկայում է բժիշկը: Լսում ենք, որ տանտէրը, որն այնպիսի խախուտ արտաքինի էր պահում, օրիշուտը պատանաւատութեան է ենթարկված: Յուսով ենք, որ այդ դատը անհետանք չի լինի. անփոյթ, յանցաւոր տանտէրը ստացած օրինաւոր խիստ պատիժը մի տեսակ դատ, խրատ կը լինի գանձակեցի միս տանտէրերի համար: Այդ երկրորդ դէպքն է Գանձակում—վերջին տանաւանական, առաջինը պատանի է 90-ական թւականների սկզբներում: արտաքինի հորում տախտակների փլվելուց խեղճվել է տեղացի մի կին»:

ՆՕՂԱՅՍԻԹ մեզ գրում են. «Այսպիսի ատի դատարի Զորուկ գիւղացի ինչպիսիք ճաշանայ Տէր-Յարութիւնեանցը, որը դեռ 1900 թւին Վեհափառ Կաթողիկոսի հրամանով իրաւոր կարգադրել էր եղած քանանայական աստիճանից՝ Կարսի և Ալեքսանդրապոլի գաւառներում իր կատարած բազմաթիւ պարօնի և անհրաժեշտ պատկանելի, և անվայել ու անպատշաճ վարմունքների պատճառով, որով և տեղիք էր տուել բազմաթիւ բողոքներին, տրտուշների և անբաւականութիւնների վերջին տարիներում չըջակայում էր Բնասարաբխայի թեմում և մասնաւորապէս Տաւրիկեան նահանգում և չը նայելով որ զրկված էր քանահանական աստիճանից, այնուամենայնիւ շարունակում էր իր պարօնի քանանայագործութիւնը: Եւ թէ: Վերջին կօնախառնութեան դեռ 1901 թւին հրամայել էր իրան ենթարկվող հոգեւորական անձանց հետամուտ լինել յիշեալ Տէր-Յարութիւնեանցին և վերջինիս հոգեւոր

Աղքատախնայ հոգաբարձութեան խնդիրը չօչափում է և նոր հրատարակված հայոց եկեղեցու ծխական կանօնագրութեան նախագիծը, որով համայնքի իրաւասութեան պիտի պատկանեն բարեգործութեան ընդհանուր տնօրինութիւնը, աստուածահաճոյ հաստատութիւնների պահպանութիւնը, վերահսկողութիւնը և դրանց կառավարող յատուկ հոգաբարձութիւնը ընտրութիւնը—(Աւարտում 1902 թ. համար 7—7. էջ. 215)»:

Մեզ յայտնի չէ, թէ երբ այդ նախագիծը օրէնքի դրութիւն կստանայ, որ այնպիսի կարեւոր է ծխական բարեգործութեան խնդիրը կանօնաւորելու համար: Դա զլխաւորապէս կախված է մեր հոգեւոր իշխանութեան ձեռնդրեցութիւնից, որի օկիզմը այդ հարցում արդէն զրկված լինելով, կարծում ենք այս անգամ արդէն ցանկ կայի վախճան կունենայ: Մնացածը կը հոգան ծխական համայնքները, որոնց սրբազան պարտքը կը լինի Գրիգորի աւանգած մարդասիրութեան գործը որոշ կատարելութեան հասցանք: Դրա համար հարկաւոր է միայն խնդրի կարեւորութեան գիտակցութիւն և բարեխիղճ վերաբերմունք, իբրեւ իւրաքանչիւր գործի բարեգաւաճման անհրաժեշտ պայմաններ:

բարձրագոյն հաստատված է «Положение о приходских попечительствах при православных церквях». (Собрание узак. и распор. правительства, 5 Сент. 1864 г. № 73.)»:

պաշտամունքը կատարելու դէպքում յանձնել նրան մարմնաւոր իշխանութեան ձեռքը, սակայն կօնախառնութեան երեքամեայ ջանքերը զուր անցան և յիշեալ կարգադրուկ քանանան ամենայն համարակութեամբ շարունակում էր խաբել ժողովրդին և շահագործել նրա հաւատը: Ներկայ տարվայ գաղափարական տօներին գաւրով Մեխիտօպօլ և օգտվելով այն հանգամանքից, որ Մեխիտօպօլ զուրկ է հայ քանանայից, յիշեալ Տէր-Յարութիւնեանցը առաջարկում է Մեխիտօպօլի հայ հասարակութեան իր պատրաստակամութիւնը հոգեւոր պաշտամունքը կատարելու: Տեղեկանալով այդ մասին, իսկոյն տեղից հեռագրվեց թէ Մեխիտօպօլի հայոց եկեղեցու երէցփոխին և թէ վիճակիս թեմակալ առաջնորդին ու կօնախառնութեան, որպէս զի վերջինս միջոցներ ձեռք առնէ զսպելու վերոյիշեալ յանդուգն խաչագողին»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՆԱՅԻԹ ԴԵՊՐԵՐԸ

Քառասային դրութիւն է տիրում Բալկանեան թերակղզու վրա: Թիւրք կառավարութիւնն ամեն ջանք գործ է դնում Ռուսաստանի և Աւստրիայի նախագիծ բարենորոգումներն իրականացնելու, բայց այդ ջանքերի դէմ անառիկ պատենչի նման կանգնել են լեռնական արբանյակները և արգելք են հանդիսանում Միւս կողմից իրանք մակեդոնացիներն են դժգոյ բարենորոգումներից, չեն հաւատում Թիւրքիայի խոստումներին և շարունակում են օրհասական մարտը, ցանկանալով աւելի հիմնաւոր ապահովութիւն ձեռք բերել իրանց հայրենիքի համար:

Ան այդպիսով զինված մակեդոնացիներ, արբանյակներ ու թիւրք զինուորներ կանգնած են իրար դէմ և կենսի և մահի կռիւ են մղում, արիւն են հոսեցնում, հետզհետէ աւելի խճճելով իրերի դրութիւնը, աւելի մթացնելով քաղաքական հորիզոնը:

Դեռ մի քանի օր առաջ Վիեննայի «Neue Freie Presse» հաստատ աղբիւրից հաղորդում էր, որ 104 արբանյակ բէկեր հաւաքական բողոք են ներկայացրել Ուլիշ-Վեհակին և բուն դժգոյութիւն են յայտնում ընդհանրապէս մակեդոնական բոլոր բարենորոգումների վերաբերմամբ և տանձնապէս նոր դատարաններ մտցնելու դէմ:

Մի և նոյն ժամանակ Դեբէյի օտնակի արբանյակները պատրաստակամութիւն են յայտնել ճնշելու մակեդոնացիներին, բայց որովհետեւ կառավարութեան կողմից մերմից անօտացել, ուստի որոշել են անկախ գործել այդ ուղղութեամբ և մի և նոյն ժամանակ ամեն ձեռք թափել բարենորոգումներին դիմադրելու համար:

Մակեդոնացիներն էլ ապարդէք են հանել իրանց ամբողջ ոյժը: Վերջին հետադիրները ցնցող լուրեր բերին նրանց գործունէութեան մասին:

Մակեդոնացիներն այրեցին Սալօնիկի Օտօմանեան բանկը, օղը թոցրին մի քանի շիւնութիւններ, արիւնահեղ ընդհարումներ ունեցան թիւրքերի հետ—անա այդ լուրերը Լուսեբը, որոնք կարծես մի մեծ տրագիկայի նախաբան են գուժում ամբողջ աշխարհին:

Աղքատախնայ հոգաբարձութեան գանձանակի նիւթական միջոցները կարող են գոյանալ ծխականների յօժարուկամ նուէրներից, եկեղեցական արդիւններից, համայնքի ուսնեւոր անդամների կտակներով նուիրած գուժամարներից, պարբերական հանգանակութիւններից և այլ պատահական աղբիւրներից: Ժամանակի ընթացքում գանձանակի դրամական ապահովութիւնը կարող է միջոց տալ լայն բարեգործութեան և հոգեւոր համայնքի գործունէութիւնը այդ ապարդէքի վերաւ: Բայց մինչև ծխական կանօնագրութեան վերադնութիւնը և հաստատութիւնը, որ յայտնի չէ, երբ կը լինի, մենք կառավարելինք մեր բոլոր ծխական համայնքներին՝ աչքի առաջ ունենալով խնդրի կարեւորութիւնը, այժմ և իսկ իրանց միջոց ընտրել աղքատախնայ յանձնաժողովներ և նրանց միջոցով առանձին հրահանգներ մշակել իւրաքանչիւր ծուխի աւանաջաւոր և խեղճ անդամներին խնամելու գործը բարեկարգելու համար: Դրանով հայոց եկեղեցական ծուխը օկիզմն դրած կը լինէր մի հոգեւոր և հանրօգուտ ձեռնարկութեան, որի հիւնը և նպատակը պիտի լինի կատարել Մեծ Մարդու աշխարհին աւանդած մարդասիրութեան յաւերժ պատուէրը:

6. Սպենդիարեան

Электротпечатная Груз. Изд. Т—ва. Б.-Ванская ул.